

DEK-TMK "Enerji Raporu 2011" yayımlandı

Dünya Enerji Konseyi Türk Milli Komitesi (DEK-TMK) tarafından 2011 yılında enerji sektöründe yaşanan gelişmeler ile bunların 2012 ve sonrasında yönelik olası etkilerini değerlendirmek amacıyla hazırlanan "Enerji Raporu 2011" yayımlandı. Raporun tanıtımı amacıyla 28 Aralık günü ETKB Konferans Salonu'nda düzenlenen toplantının açış konuşmasını yapan **DEK-TMK Yönetim Kurulu Başkanı Süreyya Yücel Özden**, geride kalan 2011 yılının özellikle Japonya'daki tsunami olayı ve Fukuşima nükleer santral kazası ile Ortadoğu ülkelerinde "Arap baharı" diye adlandırılan ve birçok yönden olduğu gibi enerji sektörü için de önemli anlam ve etkileri olan olaylarla hafızalara kazındığını belirterek, "Mali açıdan ödenebilir fiyatlarda olan, güvenilir kaynaklara dayalı ve çevreye duyarlı bir enerji sektörüne sahip olmak isteniyorsa, hepimiz olaylardan gerekli dersleri çıkarmalı ve üzerimize düşen görevleri belirlemeliyiz. Enerji sektöründe % 70'leri aşan oranda dışarıya bağımlı, elektrik üretiminde ise kurulu güç kapasitesini hızla artırmak zorunda olan ve ne yazık ki elektriği verimli kullanamayan ülkemiz için doğru politikaların belirlenmesi ve doğru uygulamaların yapılması geleceği-

mizi aydınlık tutabilmek açısından büyük önem taşımaktadır" dedi.

Toplantının açılış oturumuna katılan **Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Müsteşarı Metin Kilci** de sektördeki gelişmelerin yönü üzerinde etkili olan gelişmeleri ve gidişata dair düşüncelerini dile getirdi. Dünyanın küresel boyutta yaşanan kriz nedeniyle benzeri görülmemiş bir belirsizlik ortamı içinde bulunduğunu ve krizin enerji piyasalarını da derinden sarstığını belirten Kilci, "Küresel ekonominin toparlanma hızı gelecek yıllardaki

enerji beklentilerinin anahtarını elinde tutuyor. Ancak hükümetlerin iklim değişikliği ve enerji arz güvenliği gibi sorunlara verecekleri karşılık, uzun dönemde enerjinin geleceğini şekillendirmeye devam edecek" diye konuştu. Uluslararası Enerji Ajansı'nın kısa süre önce açıkladığı yeni enerji politikaları senaryosunda, "küresel enerji talebinin 2010-2035 döneminde üçte bir oranında artacağından ve bu talebin karşılanması için dünya genelinde 38 trilyon Dolar'lık bir yatırım gereksiniminden" söz edildiğini aktaran Kilci, "Dünyanın

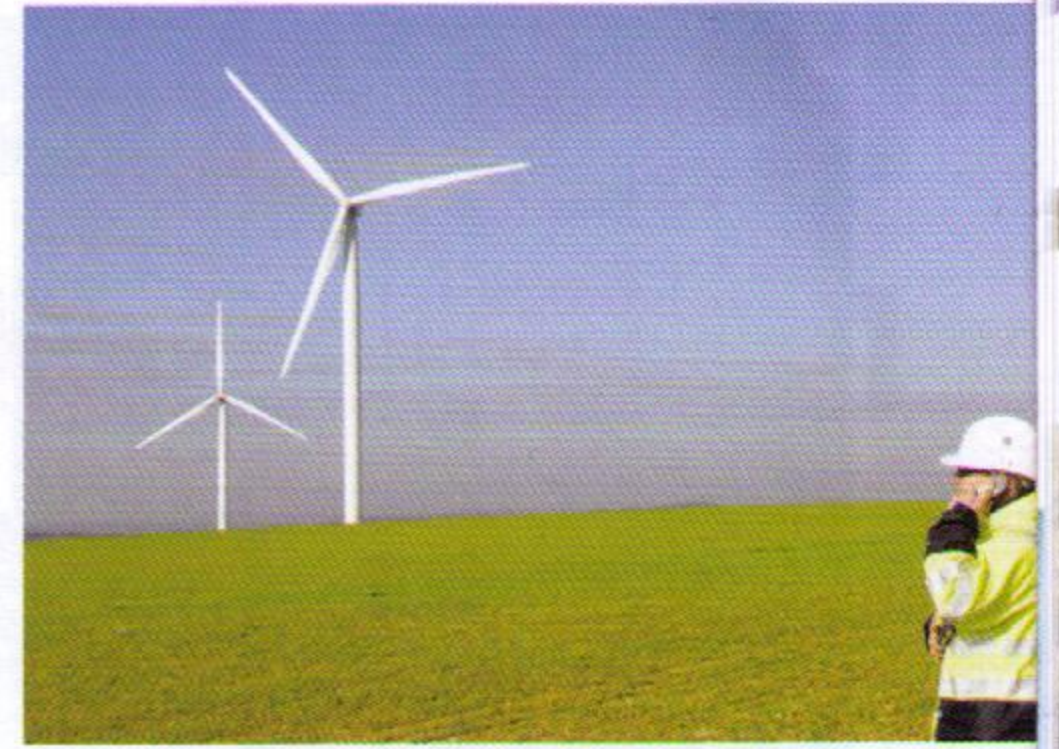
içinde bulunduğu ekonomik durum ve enerji talebinin artacak olması karşısında tüm ülkeler enerji güvenliğini artırmak üzere enerji politikalarını yeniden gözden geçiriyorlar” dedi. ETKB Müsteşarı Kilci şöyle sürdürdü: “Yapılan tüm projeksiyonlar, petrolün önümüzdeki dönem dominant enerji kaynağı olmaya devam edeceğini gösteriyor. Dünyada 2035 yılına kadar petrol üretimindeki artışın büyük kısmını Ortadoğu ve Kuzey Afrika bölgesi sağlamaya devam edecek. Bu da 100 milyar Dolar’ın üzerinde bir yeni yatırımı gerekli kılıyor. Ancak bu bölgelerde yaşanan karışıklıklar yatırım planlarını önemli ölçüde sıkıntıya sokuyor. Fukuşima sonrası süreçte Almanya’nın başını çektiği bazı ülkelerin nükleer enerji politikalarını radikal biçimde değiştirmeye başlamasıyla birlikte doğal gazın önemini giderek artırması ve altın çağını yaşaması bekleniyor. Petrol arzında çeşitlilik azalırken doğal gaz için birçok yeni seçenekler gündeme gelecek. Diğer taraftan nükleer enerji ve yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı yatırımlarda da artışlar bekleniyor. Dünya ölçeğinde yükselen gelir düzeyleri ve nüfus artışı dolayısıyla enerji fiyatlarının daha da artması, geleceğe yönelik bir diğer öngörü... Son on yılda küresel enerji talebindeki artışın neredeyse yarısını karşılayan kömür 2035 yılına kadar önemini sürdürecektir ve dünyanın pek çok yerinde elektrik arzını beslemeye devam edecek. Ancak kömürün kullanımında sürekliliğin sağlanabilmesi için verimli termik santrallerin ve karbon yakalama ve depolama (CCS) teknolojilerinin yaygınlık kazanması gerekiyor. Bu ülkemiz için de son derece önemli bir konu. Maalesef ülkemizin yüksek miktardaki kömür rezervlerini yeteri ölçüde değerlendirmekte hayli geç kalmış görünüyoruz. Avrupa ülkelerinin yapmış olduğu gibi, çevre konusundaki duyarlılıkların bu denli yüksek olmadığı dönemlerde kömür yatırımlarını yapabilmemiş olsaydık, bugün % 73 gibi bir oran ile ifade ettiğimiz enerjideki dışa bağımlılıkta önemli bir azalmadan söz etmek mümkün olabilirdi. Buna rağmen hâlâ başkalarının dünyayı kirletmesinin bedelini bazı fedakârlıklar yaparak bizim ödememiz bekleniyor. Bu hiç adil bir şey değil. Dünyada küresel ısınmanın belli bir düzeyin altında tutulması için çok büyük baskı söz konusu. Ama bize gelinceye kadar, asıl bu kirletmeyi yapanların hak ettikleri ölçüde ve öncelikle bu faturayı ödemeleri gerektiğini bir kez daha vurgulamak isterim. Önümüzdeki yıllarda inşallah

kömür konusunda çevreye duyarlı yatırımları gerçekleştirmek için gerekli düzenlemeleri yapacağız”.

Türkiye’nin ekonomik büyümesine koşturucu olarak yapması gereken yatırımların başında nükleer santrallerin geldiğini, ancak bu konuda da son derece geç kaldığını ifade eden Kilci, sadece Akkuyu’da değil, Türkiye’nin buna uygun olan her bölgesinde mümkün olduğunca çok nükleer santral yapılması gerektiğini kaydederek şunları söyledi: “Nükleer ile ilgili birtakım kazalar belki bu konudaki politikaların tekrar gözden geçirilmesini gerektirebilir, ama bunların da çok iyi değerlendirilmesi lazım. Örneğin en son Fukuşima’da yaşanan nükleer kaza bazı sorgulamalara yol açmış olmakla birlikte Almanya’nın dışında hiçbir ülke nükleer politikalarını radikal bir biçimde değiştirmedir. Almanya’nın kazanın olmasından çok önce alınmış bir karardır. Elbette biz de çevremizde tehlike arz eden, ekonomik ömrünü tamamlamış santrallerin kapatılmasını istiyoruz. Ama bütün güvenlik standartlarını yerine getirerek yapılacak nükleer santralleri ülkemize kazandırmak zorundayız. Bunu bugün yapmazsak yarın daha yüksek maliyetlerle yapmak zorunda kalacağız”.

“Serbest piyasa modelini yanlış anladık!”

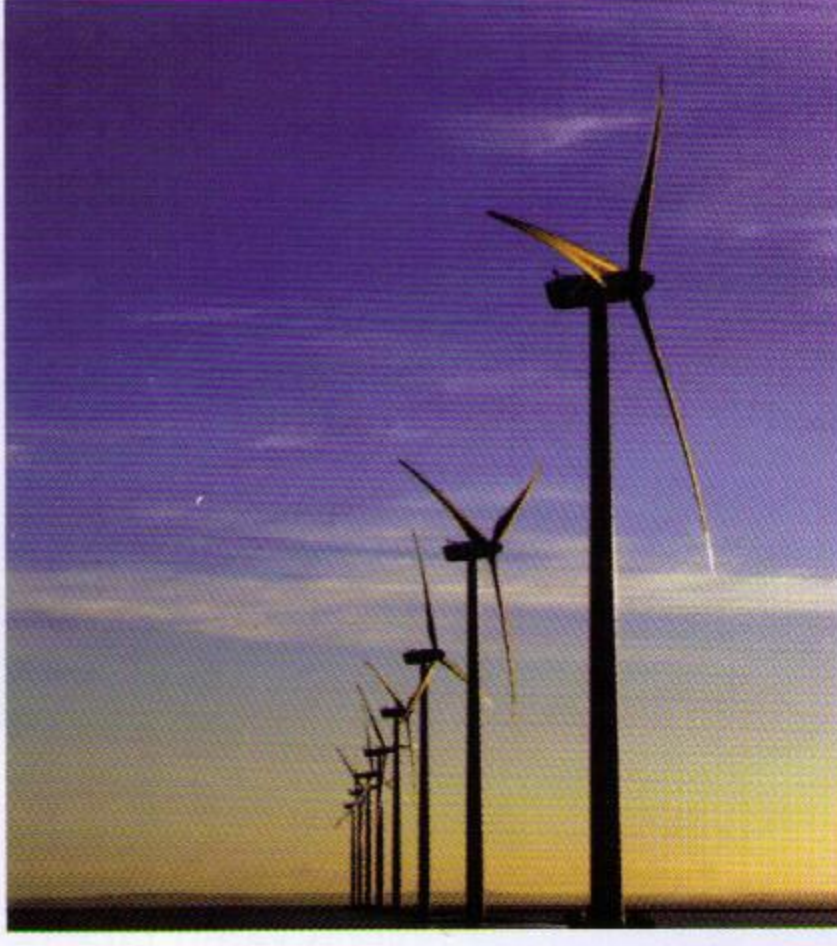
DEK-TMK 2011 Enerji Raporu’nun özet sunumunun yapıldığı toplantıda “Enerjide Mevcut Durum ve Gelecek” başlığı altında bir panel çalışması da gerçekleştirildi. **Hidroelektrik Santralleri Sanayi İşadamları Derneği (HESİAD) adına panele katılan Dr. Atilla Akalın**, Türkiye’de elektrik sektöründe aksayan birçok işin arkasında yanlış anlama ve uygulamaların yattığını belirterek, en başta da “serbest piyasa” modelinin yanlış anlaşıldığını ifade etti. ‘Serbest piyasa’nın herkesin istediğini yapabileceği bir ortam olarak düşünülmemesi gerektiğini vurgulayan Dr. Akalın, bu konuda sistemin oluşturulduğu ilk günden beri bir kavram karmaşası hakim olduğuna işaret ederek şunları söyledi: “Daha serbest piyasa kanunu çıkmadan önce örneğin DSİ’nin TEİAŞ ile oturup havza planlamasını yapıp yatırım desenini ortaya koyması, EPDK’nın da bu desene göre lisans vermesini sağlayacak mevzuatın geliştirilmesi gerekirdi. Sadece hidroelektrik veya rüzgâr için değil, tüm kaynaklar için geçerli olan bir zorunlulukta bu... Serbest piyasa, planlamanın ve kural-

ların unutulduğu bir piyasa demek değildir ki! Dolayısıyla; kuralların kamu tarafından konduğu, desenlerin kamu tarafından çizildiği, tüm aktörlerin de ona uymak zorunda olduğu bir ortamın hazırlanmasından sonra belli adımların atılması beklenirdi. Belli bir yatırım deseni en baştan ortaya konmuş olsa, TEİAŞ ona göre adım atar, DSİ planlamasını ona göre yapar ve EPDK da lisansları ona göre verir. Bu tür bir desen yapısı içinde EPDK, “Ben istediğim lisansı veririm!” mantığını mümkün değil yapamazdı. Böylece kamu zararı önleneyeceği gibi, kimse de özelleştirmeden bu kadar fazla şikâyetçi olamazdı.” Bir diğer yanlış anlama ve yorumlamanın da, dışa bağımlılığın azaltılmasıyla ilgili arayış ve söylemlerde “yerli” kaynakların rolünün abartılması şeklinde kendini gösterdiğini ifade eden Akalın, “Yapılan hesaplamalar gösteriyor ki, biz yerli kaynaklarımızın hepsini, hidroliğin, kömürün, jeotermalin % 100’ünü kullansak dahi 2023 yılında yine de % 50’den fazla dış kaynak bağımlılığından kurtulamıyoruz. Çünkü bunu sağlamak için yeterli kaynağımız bulunmuyor” dedi ve şöyle sürdürdü:

“2040 yılına geldiğimizde ise dışa bağımlılık oranı % 72 olarak görünüyor. O nedenle kaynakla ilgili çözümü mümkün olmayan spekülasyonlara itibar etmemek gerekir. Tabii bunu, bugün mevcut olan kaynaklarımız ve bugünkü bilgilerimiz çerçevesinde söylüyoruz. Bu mercekten baktığımızda 2040 yılında % 28 yerli kaynak, % 72 dış kaynağa mahkûm bir coğrafyada bulunuyoruz. Başka bir sorunumuz daha var: Hukuki sorunumuz. Bizim enerji mevzuatımızın temel ilkeleri, kamunun enerji üretimine dayalı olarak geliştirilmiş ve oturtulmuştur. 4628 sayılı kanun çıkarken öbür mevzuatların nasıl olabileceği konusunda çok zamanımız da olmadı, düşünmedik de... Bu eksikliği daha sonra yerine getirmeye çalıştık, ama o da biraz siyasi

tercihlerle oldu. Dolayısıyla mevzuat konusunda da ciddi sıkıntımız var. Ve en önemli sorunlarımızdan bir tanesi de, yargı konusundaki gecikmişliğimizdir. Çünkü enerji, hukuk fakültesi mezunu hakimlik ve savcılıkta yürütülebilecek bir konu değil. İhtisas mahkemelerinin belki de Türkiye’de ilk kurulması gereken yer, enerji sektörüdür. Çünkü adaletin olmadığı, yargının doğru olmadığı yerde siz ne borsayı idare edebilirsiniz, ne de yapmanız gereken belirli şeyleri yapabilirsiniz”.

Temel sorun ‘dışa bağımlılık’, çare ‘kaynak çeşitliliği’...

Diğer bir panelist; **Türkiye Rüzgâr Enerjisi Birliği (TÜREB) Başkanı Mustafa Serdar Ataseven** ise Türkiye’nin rüzgâr enerjisindeki en büyük eksiğinin, bu alana yönelik ortaya konmuş bir yol haritasının bulunmaması olduğunu dile getirdi. Avrupa ülkelerinde özellikle on-shore’da bulunan rüzgâr alanlarının hemen hepsi değerlendirilmiş durumdayken, bu alanda 48 bin MW’lık büyük bir potansiyele sahip Türkiye’nin hâlâ elektrik tüketiminin % 2-3’ünü rüzgârdan karşılayabilir konumda olduğuna işaret eden Ataseven, “Her yıl şu kadar rüzgâr yapıyoruz, bu kadar yapıyoruz!” diye bir değerlendirme yapıyor. Ama niye bu kadar yavaş? Daha hızlı olmamız lazım!” diye konuştu. Bu gereklilik nedeniyle halen üzerinde çalışmakta oldukları “yol haritası” çalışmasını Şubat sonunda tamamlayıp Mart ayında kamuoyuna sunmayı planladıklarını belirten TÜREB Başkanı Ataseven, “Ülke olarak enerjideki temel sorunumuz, % 73’ü aşan oranda dışa bağımlı oluşumuz ve % 54’ler civarında doğal gazdan elektrik üretmemiz... Hal böyle olunca doğal gazda oluşa-

cak risklere bağlı fiyat artışlarını da doğal karşılamak gerekiyor. O yüzden aslında yapılması gereken şeyin ne olduğunu da hepimiz biliyoruz: Kaynağı çeşitlendirmek!” diye konuştu. Ataseven şöyle sürdürdü: “Önemli olan kaynağı çeşitlendirecek adımların atılmasıdır. Örneğin hidrolik potansiyelimiz var, ama orada da çevresel tepkiden dolayı problemlerle karşı karşıyayız. Aslında çevrecilerin yaklaşımları doğru, ama her iki taraf da uç noktalarda görünüyor. Ortada bir yerde buluşmaları lazım. Bunun sonucunda çevreyi koruyan yenilenebilir enerji çeşitliliğini artırabilmemiz gerekiyor. Bu konudaki yetersizliğe çare olacak ve yenilenebilir potansiyeli ekonomiye kazandırmayı sağlayacak uygulanabilir mevzuatların tüm sektör paydaşlarının katılımıyla hazırlanması gerekiyor”.

‘İzlenen politikalar, strateji ile uyumlu değil!’

Elektrik Mühendisleri Odası (EMO) Enerji Koordinatörü Olgun Sakarya ise 4628 sayılı yasanın ‘amaç’ maddesinde elektriğin rekabetçi bir ortamda, sürekli, ucuz ve kaliteli olarak tüketicilere ulaştırılması hedefinden söz edilmiş olmasına karşın bunun bir türlü gerçekleştirilemediğini kaydetti. İthal doğal gazın elektrik üretimi içindeki payı 1998 yılında % 22 iken, 2010 yılı sonunda % 46.5 seviyesine ulaştığını anımsatan Sakarya, EPDK’nın ithalattaki bağımlılığı daha da artıracak yeni doğal gaz santrallerine lisans vermeyi sürdürdüğünü belirterek şunları söyledi: “Halen EPDK’dan lisans almış doğal gaz projelerinin 21 bin MW’lık bir toplam oluşturduğunu görüyoruz. Bunların yarısı işletmede. İnşa halinde olan diğer yarısının devreye girmesiyle birlikte, doğal gazın elektrik üretiminde halen 98.1 milyar kW’s olan ağırlığı 200 milyar kW’s seviyesine ulaşacak. Bu kadarla da kalmıyor; bir tarafta da 2490 MW toplam güce sahip, uygun bulunmuş doğal gaz projeleri var. 20 bin MW’ı aşkın bir proje de inceleme ve değerlendirmeye alınmış, itiraz süreleri belirlenmiş, onu bekliyor. Bütün bunların da lisanslama sürecine girmesiyle doğal gaza dayalı elektrik üretiminin ulaşacağı boyutu artık siz tahmin edin! 2020’li yıllarda yönelik tahminlerde bir senaryoya göre 406.5 milyar kW’s, bir diğer senaryoya göre ise 499.5 milyar kW’s elektriğin doğal gaza dayalı olarak elde edileceği öngörülüyor. Yani daha uzun yıllar doğal gaz santralleriyle idare edeceğimiz anlaşılıyor. EPDK bu lisansları

verirken Yüksek Planlama Kurulu’nun 18 Mayıs 2009 tarihli Arz Güvenliği Strateji Belgesi’nde ‘doğal gaza dayalı elektrik üretiminin payının % 30’un altına indirilmesi’ hedefinden söz edilebiliyor. Yani izlenen politikalar ile strateji birbiriyle çelişiyor...”

‘Sağlıklı diyalog ortamı yeterince oluşturulamadı!’

Elektrik Üreticileri Derneği (EÜD) adına konuşan Obahan Obaoglu da elektrik üretiminde kamunun hakim konumunun büyük ölçüde devam ettiğini; Yap-İşlet, Yap-İşlet-Devret ve işletme hakkı devredilmiş tesisler de hesaba katıldığında, kamunun üretimdeki ağırlığının % 65’ler düzeyinde seyrettiğini belirterek, “Sürecin yeterince hızlı ilerlemediği ortada. 4628 sayılı kanunun yasalaşmasından bugüne kadar geçen on yıllık süre içinde sektörün gelişmesi doğrultusunda birçok adım atılmış olmasına rağmen, kanunda öngörülen serbest ve rekabetçi piyasa yapısının tam anlamıyla hayata geçtiğini söylemek ne yazık ki mümkün değil” diye konuştu. Obaoglu şöyle sürdürdü: “2001 yılında serbestleşme süreci başladığından bu yana özel sektör payının üretim sektöründe ancak % 35’i bulabilmiş olması, bu sürecin ne kadar yavaş ilerlediğinin kanıtı. Ayrıca sık yapılan mevzuat değişiklikleri de istikrarlı bir piyasa yapısı oluşmasını zorlaştırıyor. Bir geçiş sürecinde ve böylesine dinamik bir piyasada mevzuat değişiklikleri elbette olacaktır, ama bunların bir plan dahilinde ve sektördeki oyuncuların görüşleri yeterince alınarak, birbirleriyle bütünlüğü ve uyumu gözetilerek gerçekleşmesi son derece önemlidir. Oysa sektörü ilgilendiren birçok önemli karar ve uygulamada özel sektörün görüşlerine yeterince başvurulmadığı da bir gerçek olarak ortada duruyor. Örneğin aylardır üzerinde çalışılan, Bakanlığın hakkında kamu kurumlarından görüş topladığı ve bazı söylentilere göre de ‘çok yakın zamanda Meclis’e gönderilmesi’ söz konusu olan 4628 sayılı kanun değişikliği çalışmasına ne yazık ki özel sektör olarak şu ana kadar katılabilmemiş, hatta taslağı alabilmiş değiliz. Geçtiğimiz on yıllık dönemde kamu kurumları ile özel sektör arasında sağlıklı ve sürekli işleyen bir diyalog ortamı yeterince oluşturulamadı. Büyük riskler alarak yatırım sorumluluğunu üstlenen özel sektör görüşlerini rahatça ortaya koyacağı, karar alma mekanizmalarına katılabileceği platformları bulmakta zorlanıyor”.